

МЕТОДИКА ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

УДК 811.11-112

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.1.19>

Г. М. КАРПЕНКО

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

Електронна пошта: ganna.karpenko@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1034-4424>

РОЛЬ ФІЛЬМІВ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Стаття присвячена розгляду кіно як ефективного засобу вивчення англійської мови. Окреслено поняття іншомовної компетентності. Простежено вплив відеоматеріалів на формування цієї компетентності. Акцентовано, що відео, зокрема, фільми є необхідною складовою сучасного уроку. Завдяки фільмам учні чують вимову слів та інтонацію, спостерігають за поведінкою людей під час спілкування, запам'ятовують нові слова та вирази. Кіно допомагає учням розширити світогляд, сприяє розвитку уяви, фантазії, уваги. Фільми підвищують зацікавленість школярів до навчання та мотивацію. Вони успішно вивчають нову лексику, фрази чи закріплюють набуті знання. Перегляд позитивних відео покращує емоційний стан школярів, що важливо під час війни.

У статті звернено увагу, що при виборі фільмів до уроку слід звертати увагу на рівень знань учнів, відповідність відео темі уроку, складність матеріалу, актуальність теми, тривалість відео, наявність субтитрів. Розглянуто три етапи роботи з фільмами на уроці: переддемонстраційний, демонстраційний, післядемонстраційний. Переддемонстраційний етап передбачає роботу з фонетикою та фонематичного слуху. Він також допомагає вдосконалити лексику та граматику. Демонстраційний етап передбачає перегляд фільму. Післядемонстраційний етап стосується розвитку усного та писемного мовлення.

Звернено увагу, що під час навчання можна використовувати художні, науково-популярні, документальні, навчальні фільми. Можна вибирати фрагменти тривалістю від декількох хвилин і більше або ж показувати цілі.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність, покращити, фільм, засіб, навички.

Постановка проблеми. Методика викладання іноземної мови розвивається, як і підходить до викладання цього предмету. Використання інноваційних технологій є обов'язковою умовою навчального процесу, оскільки школярі одразу підхоплюють усе нове. Під час війни важливо створити для дітей комфортні умови навчання, мотивувати їх удосконалюватися, демонструвати, що навчання важливе. Саме відео та, зокрема, кінофільми допоможуть дітям зосередитися на вивченні теми (адже після перегляду їм треба буде виконати завдання). Школярі мають уважно слухати та дивитися матеріал, тож це допоможе їм заспокоїтися. Під час завдань, а ми пропонуємо інтерактивний метод, діти спілкуються, що сприяє їхньому емоційному стану. Окрім цього, фільми виконують ще й розважальну функцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування іншомовної компетентності досліджували Н. Бідюк, Ю. Деркач,

С. Козак, Н. Колотій, Т. Кравчина, О. Леонтєва, Л. Макар, В. Редько, І. Свириденко, Ю. Федоренко та інші вчені. В опції їхніх досліджень ця компетентність постає як здатність спілкуватися іноземною мовою з правильним використанням мовних норм та реалізація комунікативної поведінки відповідно до умов.

Тему аудіовізуальних засобів, використання відеоматеріалів під час формування іншомовної комунікативної компетентності вивчали М. Аллан, М. Бранті, Д. Вілліс, Ю. Комаров, М. Руденко. Вчені дослідили, які аудіовізуальні засоби слід застосовувати на практиці – під час вивчення іноземної мови. Однак питання ефективності перегляду фільмів на уроках англійської мови задля формування іншомовної компетентності залишається актуальним.

Методику використання кіно-, теле- та відеофільмів досліджували Н. Бичкова, Л. Іванова, М. Ляховицький, В. Прокоф'єва та інші.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити, при яких умовах кінофільми стануть актуальним та ефективним засобом формування іншомовної компетентності школярів. Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання – дати визначення поняттю «іншомовна компетентність школяра», розглянути роль відеоматеріалів у процесі формування цієї компетентності, проаналізувати, як за допомогою кінофільмів формується комунікативна компетентність.

Виклад основного матеріалу. Компетентність – інтегрована здатність учня, що набута у процесі навчання, до її складу знання, досвід, цінності і ставлення [Державний]. «Компетентнісний підхід» за визначенням О. Пометун – «спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток базових компетентностей особистості» [Пометун : 64].

Іншомовна комунікативна компетентність за С. Ніколаєвою – «здатність успішно вирішувати завдання взаєморозуміння і взаємодії з носіями мови, яка вивчається, у відповідності до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого спілкування» [Методика : 91].

Ця компетентність передбачає і подолання психологічних і соціальних бар'єрів, а не лише мовних. С. Ніколаєва узагальнює, що повинен знати і вміння учень, аби оволодіти лінгвосоціокультурною компетентністю: з національно-культурними особливостями розуміти, застосовувати мовні засоби іншої мови; володіти культурологічними, краєзнавчими знаннями, користуватися ними під час комунікативного акту; комунікувати з іноземцями під час необхідних ситуацій [Методика : 94].

До її складу входять гностична (знання про спілкування загалом, стилі іншомовного спілкування), емоційна (розвиток емпатії, готовність вступати у взаємини з іншою людиною) та комунікативна (комунікативні вміння та навички). На це акцентують увагу Л. Лозинська, Н. Курах, І. Депчинська. За визначенням вчених іншомовна комунікативна компетентність – це «багатоаспектний феномен, що включає: сукупність соціокультурних, лінгвістичних знань, вмінь та навичок з використанням засобів іноземної мови в залежності від соціально-рольових ситуацій професійної діяльності; когнітивний та діяльнісний компоненти; піз-

навальну, комунікативну, інтегративну функції спілкування» [Лозинська : 248].

Також вчені, зокрема, Н. Бідюк, виділяють дискурсивну (з'єднання речень у повідомлення, дискурс), стратегічну (вибір стратегії дискурсу під час іншомовної комунікації), лінгвістичну (створювати і розуміти висловлювання), соціолінгвістична (реалізовувати мовленнєвий акт і дискурс, які належать певному соціолінгвістичному контексту) [Бідюк : 160].

Серед засобів формування іншомовної компетентності ефективними ми вважаємо аудіовізуальні. «Доцільність їхнього використання в навчальному процесі зумовлюється тим, що вони сприяють реалізації всіх загальнодидактичних принципів навчання – активності, свідомості, послідовності, а також наочності. Аудіо- та відеоматеріали спрямовані на підвищення ефективності сприйняття програмового матеріалу, перевірку рівня його засвоєння, оволодіння вміннями та практичними навичками застосування отриманих знань» [Зозуля : 12], – стверджують вчені І. Зозуля, С. Стадній та А. Слободянюк.

Аудіовізуальні засоби можна поділити на три типи: зорові, слухові, зорово-слухові засоби. Вважаємо, що успішним під час вивчення англійської мови є поєднання обох компонентів. Власне, сюди і відносимо фільми – бо їх треба і дивитися, і слухати.

Як стверджує Н. Бичкова, при систематичному прослуховуванні аудіо розвиватиметься фонематичний слух, учні чути будуть правильну вимову і наголоси [Бичкова : 67].

А щодо відеоматеріалів, то перевагами у їх використанні є насиченість лексикою та повтор певних одиниць, показ типової ситуації, наявність соціокультурної та інформації [Леонтьєва : 61–74]. При виборі фільмів до уроку слід звертати увагу на рівень знань учнів, відповідність відео темі уроку, складність матеріалу, актуальність теми з огляду на потреби школярів, тривалість відео, наявність субтитрів. Ми використовуємо мультфільми, фрагменти фільмів, відео на різні теми, документальні фільми, відеоекскурсії. Школярі успішно вивчають нові слова, вирази чи закріплюють набуті знання. Окрім того, перегляд позитивних відео покращує емоційний стан дітей, що важливо під час війни.

Кінофільм – синтетичний аудіовізуальний засіб з динамічним зображенням, інформативністю зорово-слухового ряду. У навчанні можна використовувати художні, науково-популярні, документальні, навчальні фільми. «Показ кінофільмів передбачає активну роль глядача, що під час навчального процесу прискорює формування мовленнєвих навичок і умінь, активізує пізнавальну діяльність студентів, розширює їх кругозір. Переглядаючи кінофільм, глядач є учасником специфічного виду діяльності, який синтезує в собі мимовільне засвоєння мовних явищ та соціокультурної інформації під час опосередкованої комунікації з учасниками створення художнього фільму: кінорежисером, кіносценаристом, акторами, костюмерами, кінооператорами тощо», – стверджують Л. Контюк та Т. Онопрієнко [Онопрієнко].

Можна вибирати фрагменти тривалістю від декількох хвилин і більше або ж показувати цілі. Критерії відбору – відповідність теми уроку, врахування виховної складової, захопливість і відповідність інтересам, віковим особливостям, потребам учнів.

Вчені виокремлюють такі етапи в роботі з відеоматеріалами, зокрема, і фільмами: переддемонстраційний, демонстраційний, післядемонстраційний [Рябокучма : 92]. Зупинимося на їхній короткій характеристиці.

Підготовчий (переддемонстраційний) передбачає роботу з фонетикою, правильною артикуляцією та фонематичного слуху. Можна застосувати такі вправи:

- назвати слово, де немає звука, що повторюється в двох інших словах;
- називати слова з певними звуками;
- плескати в долоні при звучанні якогось звука.

Також цей етап передбачає вдосконалення лексики і граматики із розгадування ребусів та кросвордів, вправи та підбір синонімів та антонімів, вибір правильної граматичної форми слова, редагування речень, доповнення тексту тощо. Перед показом фільму варто здійснити підготовчу роботу, наприклад, запитати про очікування, спрогнозувати зміст, розглянувши назву, подискутувати над проблематикою сюжету чи теми.

Наступний етап – це безпосередньо перегляд фільму. Його можна показувати один раз чи

двічі залежно від поставлених завдань. Серед вправ – придумати назву до відео, додумати початок чи кінцівку.

Завдання для цього етапу, як пишуть вчені І. Зозуля, С. Стадній та А. Слободянюк, повинні бути лаконічними. Цей тип вправ і завдань орієнтований на виокремлення і трансформацію фонетики, лексики, граматики.

Останній – післяпереглядний етап – стосується розвитку усного та писемного мовлення. Наприклад, повторити репліки персонажа, взяти один в одного інтерв'ю, відповісти на запитання про герої чи зміст, дати поради режисерові, написати твір щодо змісту відео тощо.

Як стверджує І. Свидиренко та О. Кравець, відеоматеріали можуть стати підґрунтям до інших завдань, які розвивають іншомовну комунікативну компетентність: «На основі відео можна створювати нові вправи, ситуативні діалоги, рольові ігри. Усе це забезпечить учням ілюзію живого спілкування та позитивно сприятиме їх навчанню адаптації до життєвих ситуацій» [Свидиренко].

Слід виокремити кілька причин, чому фільми актуальні для сучасних школярів. По-перше, їх легше сприймати, ніж просто читати чи слухати тексти. Учні бачать картинку, слухають те, що говорять персонажі. По-друге, фільми зацікавлюють сюжетом, грою акторів, декораціями. Якщо події розгортаються цікаво, це стимулює додивитися фільм до кінця, а отже, сприйняти новий мовний матеріал. Діти дивляться фільм мовою оригіналу, тож чують вимову та інтонацію, а ще фіксують нові слова та контексти, де їх краще вжити. Порушуючи актуальні теми, стрічки виконують ще й виховну функцію, допомагають учням зрозуміти життєві ситуації.

Для рівнів володіння англійською A1-A2 (Beginner, Elementary) пропонуємо дивитися фільми «Living English», «Forrest Gump», мультфільм «Lion King». B1-B2 (Pre-Intermediate, Intermediate, Upper-Intermediate): «Friends», «La La Land», «Charlie and the Chocolate Factory». C1-C2 (Advanced, Proficient): «Gravity», «Collateral Beauty», «The Theory of Everything».

Висновки. Як демонструють результати дослідження, кінофільми – ефективний та актуальний засіб, за допомогою якого можна покращити іншомовну компетентність.

Завдяки перегляду та роботі з фільмами формуються навички мовленнєвої діяльності, підвищуються складові іншомовної комунікативної компетентності. Відео корисні для учнів у тому плані, що поєднують слуховий та зоровий компоненти, таким чином допомагають розвивати навички сприймання мови на слух і слідкувати за мімікою, жестами, структурою

комунікативного акту, знайомитися з культурою країни.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у поглибленні вивчення впливу кінофільмів на формування іншомовної компетентності дітей різного віку та студентів. Актуально також досліджувати цю тему з акцентом на сучасні реалії в Україні – війну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук*. К. : “К.І.С.”, 2004. 112 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практикум: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів Під заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Лозинська Л. Ф., Курах Н. П., Дєпчинська І. А.: Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/humanities/article/view/283/269> (дата звернення: 25.03.2023).
5. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя-філолога: зміст та структура. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. праць Третьої Міжнар. наук.-практ. конф., (12–14 листоп. 2012 р.). Львів, 2012. С. 158–160.
6. Зозуля, І. Е. Стадній, А. С. Слободянюк, А. А. Аудіовізуальні засоби навчання в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. 2022. Вип. 40. С. 12–28.
7. Бичкова Н.І. Типологія відеофонограм для навчання усного іншомовного спілкування. *Методика викладання іноземних мов*. К. : Освіта, 1992. Вип. 21. С. 68–71.
8. Леонтєва Т.П. Досвід і перспективи застосування відео в навчанні іноземних мов. *Нетрадиційні методи навчання іноземних мов у вузі: матеріали респ. конференції*. Мінськ, 1995. С. 61–74.
9. Онопрієнко, Т. М., Когнюк, Л. Г. Використання автентичних художніх фільмів як засобу формування комунікативної компетенції студентів URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7711/1/11klgvah.pdf> (дата звернення: 23.03.2023).
10. Рябокучма Т.О., Горбаченко А. Л. Застосування автентичних відеоматеріалів у процесі вивчення іноземної мови для забезпечення ефективного опанування навичок слухання здобувачами вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 79. Том 2. С. 90–94.
11. Свириденко І., Кравець О. Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів середньої школи засобами відеоматеріалів. URL: <http://isp.poipro.pl.ua/article/view/252289/250413> (дата звернення: 27.03.2023).

REFERENCES

1. Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity. [State standard of primary general education] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Pometun O. I. (2004) Diskusiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidk-hodu v ukrainskii osviti. [The discussion of Ukrainian teachers on the issue of implementation of the competence approach in Ukrainian education] Kompetentnisnyi pidkhdid u suchasniї osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: Biblioteka z osvitnoi polityky / Pid zah. red. O.V. Ovcharuk. K. : “K.I.S.”, 112 p.
3. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktykum: pidruchnyk dlia studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh univertsytetiv (2013) [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: a textbook for students of classical, pedagogical and linguistic universities]. Pid zah. red. S.Y. Nikolayeva. K.: Lenvit. 590 p.
4. Lozynska L. F., Kurakh N. P., Depchynska I. A.: Formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy. [The formation of students' foreign language communicative competence in the process of learning a foreign language] URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/humanities/article/view/283/269> (accessed: 25.03.2023).
5. Biduik N. M. (2012) Komunikatyvna kompetentnist maibutnoho vchytelia-filoloha: zmist ta struktura. [The communicative competence of the future philology teacher: content and structure] Informatsiyno-komunkatsiini tekhnolohii v suchasniї osviti: dosvid, problemy, perspektyvy: zb. nauk. prats Tretoi Mizhнародnoi nauk.-prakt. konf. (12–14 lystopada) Lviv. P. 158–160.

6. Zozulia I. Y., Stadnii A. S., Slobodianuk A.A. (2022) Audiovizualni zasoby navchannia v protsesi formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti. [*The audiovisual means of teaching in the process of the formation of foreign language communicative competence*] Vykladannia mov u vyshchych navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky. Vyp. 40. P. 12–28.
7. Bychkova N. I. (1992) Typolohiia videofonohram dlia navchannia usnogo inshomovnoho spilkuvannia. [*The typology of video phonograms for teaching oral foreign language communication*] Metodyka vykladannia inozemnykh mov. K.: Osvita. Vyp. 21. P. 68–71.
8. Leontieva T. P. (1995) Dosvid i perspektyvy zastosuvannia video v navchanni inozemnykh mov. [*The experience and prospects of using video in teaching foreign languages*] Netradytsiini metody navchannia inozemnykh mov u vuzi: materialy resp. konferentsii. Minsk. P. 61–74.
9. Onopriyenko T. M., Kotniuk L. H. Vykorystannia avtentychnykh khudozhnykh filmiv yak zasobu formuvannia komunikativnoi kompetentsii studentiv. [*The use of authentic feature films as a means of forming students' communicative competence*] URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7711/1/11klgvah.pdf> (accessed: 23.03.2023).
10. Riabokuchma T. O., Horbachenko A. L. (2021) Zastosuvannia avtentychnykh videomaterialiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy dlia zabezpechennia efektyvnoho opanuvannia navychok slukhannia zdobuvachamy vyshchoi osvity. [*The use of authentic video materials in the process of learning a foreign language to ensure effective mastery of listening skills by students of higher education*] Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy. Vyp. 79. Tom 2. P. 90–94.
11. Svyrydenko I., Kravets O. Formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti uchniv serednoi shkoly zasobamy videomaterialiv. [*The formation of foreign language communicative competence of secondary school students by means of video materials*] URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/252289/250413> (accessed: 27.03.2023).

H. M. KARPENKO

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine
E-mail: ganna.karpenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1034-4424>*

THE ROLE OF FILMS IN THE FORMATION OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE

The article is devoted to the consideration of cinema as an effective means of studying the English language. The concept of foreign language competence has been outlined. The influence of video materials on the formation of this competence has been traced. It has been emphasized that videos, in particular, films are necessary components of a modern lesson. Thanks to films, students hear the intonation and pronunciation of words, observe people's behavior during communication, learn new words and expressions. Cinema helps students to expand their worldview, promotes their development of imagination, fantasy, and attention. Movies increase students' interest and motivation to studying. They successfully learn new vocabulary, phrases or consolidate acquired knowledge. Watching positive videos improves the emotional state of students, that is important during the wartime.

The article draws our attention to the fact that when choosing films for the lesson, some attention should be paid to the level of students' knowledge, the relevance of the video to the topic of the lesson, the complexity of the material, the actuality of the topic, the duration of the video and the presence of subtitles. Three stages of working with films at the lesson such as pre-demonstration, demonstration, post-demonstration have been considered. The pre-demonstration stage involves working with phonetics and phonemic hearing. It also helps to improve vocabulary and grammar. The demonstration stage involves watching the film. The post-demonstration stage refers to the development of oral and written speech.

Some attention has been paid to the fact that you can use feature, popular science, documentary, educational films during the learning process. You can choose fragments with a duration of several minutes or more or show the whole ones.

Key words: foreign language communicative competence, to improve, film, means, skills.